

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

16.11.2022

Eeva Elfving Ström
Johtava sosiaalityöntekijä, YTM
Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala

Kuntien ja auttamisjärjestelmän välisestä työnjaosta

Ylivoimaisesti suurin osa ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään otetuista asiakkaista saavat palvelunsa kotikunnaltaan.

- 31.10.2022 1029 auttamisjärjestelmässä 1029 ihmiskaupan uhria, joista 709 sai palvelut kotikunnaltaan, 243 vastaanottokeskuksesta ja 77 ei kummastakaan.

Esityksen tavoite on heikentää auttamisen kytköstä ihmiskaupparikostutkintaan

- Tavanomaisen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän ja lainsäädännön puitteissa kytköstä rikosprosessiin ei synny nytkään

Kuntien ja auttamisjärjestelmän välisestä työnjaosta

Ihmiskaupan uhrilla tarkoitetaan auttamisjärjestelmän asiakasta.

Henkilö ei ole ”ihmiskaupan uhri” edes jos hän on saanut ihmiskaupan uhrin oleskeluluvan tai ollut asianomistajana rikosasiassa jossa tekijä on saanut tuomion ihmiskaupasta **mikäli hän ei ole auttamisjärjestelmän asiakas.**

- Hallituksen esityksellä parannetaan Maahanmuuttoviraston alaisen ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän asiakkaiden asemaa

Soteviranomaisilla on joka tapauksessa laissa säädetty velvollisuus järjestää palvelut oli asiakas auttamisjärjestelmässä tai ei

- Ehdoton turvaamisvelvoite kiireellisessä tapauksessa kaikkien kunnan alueella oleskelevien osalta
- Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kaikille niille uhreille jotka eivät syystä tai toisesta ole auttamisjärjestelmässä
- Riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kaikille kuntalaisille

Mitä erityisasemalla on tarkoitettu?

Hallituksen esityksessä auttamisjärjestelmän asiakkaalla todetaan olevan erityisasema sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana

- aseman suomia oikeuksia tai aseman soveltamista palveluiden järjestämiseen ei määritellä millään tavalla
- asema on seurausta vastaanottolain ”yksilöllisten tuen tarpeiden arvioimisesta”

Ihmiskauppatoimijoiden vakiintuneen tulkinnan mukaan:

- erityisasemalla on tarkoitettu **sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön tulkitsemista auttamisjärjestelmän asiakkaiden kohdalla muista asiakkaista poikkeavasti ilman, että asiasta säädetään erikseen,**
- ihmiskaupan uhrilla on sotepalveluiden asiakkaana oikeus julkisesti maksettuihin yksityisiin sotepalveluihin rajattomasti ja esimerkiksi ilman asiakasmaksuja
- kunnalla on velvollisuus palveluiden järjestämiseen ohi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin muutoin liittyvän ammatillisen tarveharkinnan tai priorisoinnin,
- erityisasema palveluiden saajan koskee paitsi tunnistettuja uhreja, myös heidän lapsia ja tutkinnassa todistajan roolissa olevia mikäli heidät on otettu auttamisjärjestelmään

Mitä erityisasemasta seuraa?

Jos auttamisjärjestelmän asiakkaalla on vastaanottolain soveltamisen johdosta erityisasema hyvinvointialueen järjestämien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden saajana tämä vaikuttaa suoraan velvollisuuteen järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja siten sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten toimintaan

- Eesityksen kohta 9 *suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys* sivuuttaa kokonaan erityisaseman vaikutuksen asiakkaiden yhdenvertaiseen kohteluun sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa

Esitystä tarkennettava entisestään

Vastaanottolain 4§:n esitetään lisättäväksi uutta 2 momenttia

- momenttia on tarkennettava edelleen, jotta sen voidaan katsoa selkiyttävän nykyistä oikeustilaa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntarpeiden arvioinnissa ja palveluiden järjestämisessä kotikuntalaiselle ihmiskaupan uhrille tulee soveltaa **vain** sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä

- mahdollistaa vähintään samat palvelut ja järjestämisen tavat kuin vastaanottolaki,
- palveluun sovelletaan potilaan tai asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevaa lainsäädäntöä,
- velvollisuus arvioida asiakkaan kokonaistilanne, *myös* ihmiskaupasta aiheutuneet erityiset tuen tarpeet,
- Sosiaalihuoltolaissa ”erityisen tuen tarve”, erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä
- uhri ei hyödy siitä, että hänen palvelunsa järjestetään vastaanottolain nojalla,

Esitettyjen muutosten hyödyt

Selkeyttää tavoitteen mukaisesti vallitsevaa lainsäädäntöä

- säädetään tarkemmin, miten ja kuka yksilölliset tarpeet arvioi
- ei vaikuttaisi valtionkorvausjärjestelmän hyödyntämiseen, korvausten perusteena tulee olla erityiset tarpeet
- ratkaisee ”erityisasemaan” liittyvän epäselvyyden korostamalla erityisten tuen tarpeiden arviointia

Mikäli tarpeiden arviointi edellyttäisi muiden viranomaisten tukitoimia, olisi näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen.

- tarkentaisi vastaanottolain 33§ 4 kohdan muotoilua, jonka mukaan auttamisjärjestelmän tehtävänä on ”toimia yhteistyössä” hyvinvointialueen kanssa

